

ПОЛІСЬКЕ ЖИТЛО В ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ
XIX – початку XXI століття

У статті подається огляд досліджень традиційного поліського житла українськими вченими, починаючи від XIX століття до сьогодення. В хронологічному порядку розглядаються їхні праці з висвітленням основних питань та проблем досліджень.

Ключові слова: традиційна архітектура, житло, будівельні конструкції, зруб, генеза, Полісся, дослідники, історіографія.

Поліський край береже дуже давні культурні традиції, що зумовлено, передусім, особливостями природних умов, які ускладнювали пересування та зовнішні контакти населення і сприяли законсервованості традицій. Завдяки цьому в народному будівництві Полісся збереглися архаїчні типи житла та давні конструктивні прийоми.

У XIX ст. українська етнографічна наука в контексті досліджень народного побуту звертає увагу на традиційне будівництво. Здебільшого матеріали того періоду носять описовий характер. Загальний огляд досліджень народної культури поліщуків міститься у працях та історіографічних розвідках вітчизняних науковців [1, с.11-12,22; 9, с.216-227; 17, с.15-20]. Питання історії дослідження традиційного будівництва Полісся висвітлював А.Данилюк [15, с.43]. Є публікації, присвячені окремим дослідникам поліської архітектури [10, с.215-227; 20, с.69-75; 30, с.127-134]. Проте, досі відсутнє повноцінне фундаментальне дослідження з історіографії традиційного народного будівництва Полісся і, зокрема, житла – від найперших джерел до сучасних праць.

Перші згадки про поліське житло знаходимо у праці Івана Фундукля, присвяченій опису Київської губернії. Значна увага приділяється зрубному житлу Радомишльського повіту з його особливостями. Так, між Іванковим і Хабним дослідник фіксує житла з накотним дахом, а в північній частині губернії відзначає побутування курних хат [38; с.266-269].

Український етнограф Павло Чубинський розглядав поліську курну хату як окремий тип зрубного житла з двосхилим дахом, поширений на обох берегах річки Прип'ять та її приток. Він зазначає, що поліська хата має одне житлове приміщення і багато господарських прибудов, які стоять у ряд одне за одним: хата, сіни з вигородженою комірчиною для «варива», комора, хлів, «сельник» для снопового хліба, соломи, шопа, свинарник [37, с.389-391]. Межа поширення таких хат поступово зсувається на північ, де вони замінюються напівкурними.

Про традицію народного будівництва на Чернігівщині повідомляє М.Могильченко, подаючи детальний опис житла, що складається з хати, сіней та комори, іноді замість комори зводиться друге житлове приміщення («дві хати»), також існує варіант, коли до хати прибудовується невеличке житлове приміщення «прихаток», а до нього із входу – сіни. Стіни житла зводять у зруб і мастяць з обох боків глиною та білять крейдою. Дах чотирихилий на кроквах, критий солом'яно. М. Могильченко послідовно описує технологію зведення будівель [23, с.84-88].

На початку XX ст. у дослідженнях народного будівництва з'являються спроби простежити генезу та класифікувати будівлі за типами і конструкціями. Федір Вовк, досліджуючи культуру і побут українців, подає сучасний йому вигляд українських хат, відзначаючи їх етнічну єдність і водночас намагається окреслити загальні регіональні особливості. Так, для південної Чернігівщини характерні тридільні хати з біленими стінами і солом'яною покрівлею з гребенем. Північніше, за його визначенням, хати починають набувати «білоруського типу»: стіни мастяць жовтою глиною, а потім і зовсім залишають не мащеними, з'являється покрівля з драниць. Хати на півдні Волині подібні до хат південної Чернігівщини, а на півночі Овруцького, Луцького та Ковельського повітів набувають рис «білорусько-

поліського типу» [8, с.515-517]. Дослідник вперше класифікував матеріал та спосіб зведення хат, відповідно до хронології походження та регіонального поширення. Так, він виділяє будівлі із дерну та глини, турлучні хати або хати на сохах, дерев'яні хати у стовпи та у зруб [8, с.518-522].

Ф.Вовк намагається простежити еволюцію планування хати від найпростішого типу - однокамерного житла, яке за його твердженням на початку ХХ ст. вже не збереглося, їх сліди він вбачає у господарській будівлі – «стебка», «іздебка», «істопка». Наступним етапом розвитку будівель є перехід до дводільності і, як приклад, Ф.Вовк наводить стебку з с. Сушки Волинської губернії, дві стіни якої подовжені і знаходяться під стріхою, і не вистачає тільки передньої стіни, щоб утворились повноцінні сіни. Третій етап, найпоширеніший, це – тридільне житло, що складається з хати, сіней і комори. Таке планування видозмінилось спочатку із перетворенням комори на друге житлове приміщення, а потім з утворенням численних перегородок, як у житлових частинах, так і в сінях [8, с.529-531].

У 1920-1230-х рр. дослідженням житлової архітектури Лівобережжя зацікавилися співробітники Харківського музею українського мистецтва під проводом Стефана Таранушенка. Кожного літа проводились експедиції для збору польового матеріалу. Для розв'язання проблеми генези традиційного житла, дослідники потребували матеріалів з регіонів, де збереглися архаїчні будівельні форми, а саме – з Полісся. Тому 1928 року була організована поїздка на Полісся у складі П. Жолтовського та Д. Чукина, які проїхали від села Пакуль на Чернігівщині до тодішнього кордону з Польщею. Наступна експедиція відбулась у 1931 р. для обстеження Олевського району Житомирської області [35, с. 8-9].

Ґрунтовно дослідженням народної архітектури Полісся займався мистецтвознавець Стефан Таранушенко. Відзначаючи важливе місце цього краю в історії матеріальної і духовної культури українського народу, дослідник зауважує, що через ізольованість в культурі Полісся непорушно зберігаються засвоєні у минулому будівельні типи, які поєднуються з низкою пізніших нашарувань. Учений стверджує, що дослідження генези українського будівництва, і, зокрема, житлового, є неможливим без належного вивчення поліської хати [35, с. 8], оскільки поліські архітектурні форми і будівельні засоби є уцілілими залишками давньої архітектури, а не місцевими локальними видозмінами [35, с. 22].

Дослідник, розглядаючи питання планування традиційного поліського житла, подає численні приклади хат з різним плануванням і приходять до висновку, що першоосовою було однокамерне рублене житло, яке згодом розвинулось у дво- та трикамерне. Про це свідчать будівлі, в яких зруб хати збудований окремою кліткою, а сіни приставлені до неї впритул [35, с. 19].

С.Таранушенко виділяє три типи конструкцій даху, характерні для поліських хат: дах на сволоках, врубаних у трикутні фронти, дах на стовпцях та дах на кроквах. Останній він вважає наймолодшим, згадки про який датуються ХV ст. [35, с. 18].

Відомий український архітектор та мистецтвознавець Петро Юрченко почав досліджувати українську дерев'яну архітектуру ще в довоєнний період. Значну увагу приділяє зрубному будівництву і стверджує, що саме зрубна клітка, крита двосхилим дахом, породила багато варіантів дерев'яних житлових та господарських будівель [39, с.5-8]. Особливу роль в історії української дерев'яної архітектури П.Юрченко надає Полісся, оскільки саме тут збереглися архаїчні конструкції та форми зрубу [39, с.174].

Дослідник наводить різні варіанти конструкцій даху та стелі. Найбільш давнім він вважає перекриття хати «сполучного» типу, де двосхилий дах сполучається із двосхилою «горбатою» стелею [39, с. 176-178].

П.Юрченко відзначає, що поліська архітектура демонструє процес розвитку дерев'яного будівництва, де північні райони зберегли архаїчні будівельні форми і представляють перший етап, а південніше будівельна техніка починає вдосконалюватись: сіни зводяться правильної форми і складають єдиний об'єм з хатою, з'являються піддашки на причілковій стіні, в хатах збільшуються розміри вікон, зрубні стіни починають білити – і це, відповідно, другий етап розвитку [39, с. 179].

На початку 50-их рр. ХХ ст. Український державний музей етнографії та художнього промислу Академії наук УРСР у Львові розпочав дослідження культури та побуту Полісся. Була проведена низка експедицій, в яких Павло Жолтовський та Мустафа Козакевич досліджували народне будівництво. Серед матеріалів, присвячених народній культурі та побуту, дослідники подають характеристику старовинної поліської хати: однодільна будівля, іноді зі стебкою або сіньми, зведена у зруб із низьким двосхилим дахом на двох сошках або чурках, критим дошками. Традиційних курних хат дослідники вже не застали, проте зафіксували той варіант, коли дим з печі виводиться через отвір у сіні [21, с. 128].

Детальніше продовжує дослідження М.Козакевич. Поліський край він називав заповідником народного будівництва [10, с. 215-227], а житло вважав одним із важливих елементів національної культури. Вивчаючи типи селянських садиб, вчений зупиняється на розгляді замкнутих та погонних дворів, зокрема, на конструктивних особливостях будівель. Дослідник відзначав, що на Поліссі переважає зрубна техніка, проте будівлі в замкнутих господарських дворах зазвичай зводились у стовпи. А от для погонних дворів характерне поєднання зрубною та стовповою технік і при цьому клітка зрубу хати завжди була конструктивно відокремленою [18, с. 17-18].

М.Козакевич називає різні характерні для Полісся конструкції дахів та різні покрівельні матеріали. При цьому він зауважує, що ці параметри взаємопов'язані і саме від матеріалу покрівлі залежить конструкція даху. Так, чотирихилі солом'яні дахи переважають у поліських районах Волинської та Київської областей, а також частково в Житомирській та Рівненській. А двосхилі дахи, криті дошками, поширені в північно-східних районах Рівненської області, а також у північних та північно-західних районах Житомирської. Дослідник виділяє дахи за формою на дво-, три- і чотирихилі і до названих форм відносить їх особливі варіанти: дахи з «лобаками», у яких зняті верхівки навскіс до двосхилих, а чотирихилими він вважає дахи з невеликими фронтонами-«фаціатами», з неповними стріхами на вузькій частині будинку. Трихилу форму даху він виводить із погонного двору, що виник у процесі приєднання до хати сіней [18, с. 19-20].

Дослідженню поліського народного будівництва присвятив своє наукове життя Архип Данилюк, працюючи в Музеї народної архітектури та побуту у Львові [14, с. 6]. Матеріалом для досліджень були власні польові обстеження, які почав збирати у 1960-их рр. Особливу увагу він звертає на реліктові форми первісного будівництва, що були першоосновою давнього житла. Це курені – сезонні споруди конусоподібної форми, традиція яких сягає льодовикового періоду. Іншою складнішою формою первісного житла є землянка або напівземлянка. Цю форму зберіг як Поліський край, так і вся Україна у вигляді різного роду льохів та пивниць. Дослідник відзначає архаїчну традицію житлового будівництва на палях. Так, у давніх поліських хатах підвалини лежать на палях-«стендарах», а на поліському Загоринні на стовпах зводили кліті, сирниці, комірчини. А. Данилюк вважав основними давніми будівлями, що дійшли до наших часів, кліть, стебку, однокамерну хату та багатокутні клуні [16, с. 6-8].

У розвитку традиційного будівництва А.Данилюк виділяє дві фази: перша «поліська», для якої характерні однокамерні зрубні хати, криті дранкою, залишки яких збереглися на Рівненщині та Житомирщині, друга фаза, для якої характерні трикамерні хати з біленими стінами, криті соломою [16, с. 13].

Окремо дослідник зупиняється на типах дахів, подаючи їх різновиди: дахи на підсішках, на кізлах та на кроквах. Давнішими він вважає «дах накотом» та дах на сохах [16, с. 20-21].

У 60-х – на початку 70-х рр. ХХ ст. дослідженням народного будівництва займався науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського Микола Приходько. Залучивши документальні матеріали з описами замкових житлових комплексів, що за основними рисами мало відрізнялись від сільського житла, дослідник охоплює період з XV – до першої половини XVIII ст. [25, с. 245-246], стверджуючи, що в цей час уже сформувались етнічні особливості українського житла [25, с. 253]. Він наголошує на важливості та необхідності простеження процесу розвитку житла з найдавніших часів і до сучасності, що сприятиме вивченню питання етнічної історії українського народу.

М.Приходько розглядає дві основні техніки: зрубну і каркасну («фахверк»). За його словами, використання різних будівельних матеріалів в українській народній архітектурі зумовило поєднання різних конструктивних прийомів. Так, рублена хата поєднувалась із плетеними сінями та коморою, або рублена хата, закладні сіни і плетена комора. Дослідник приходиться до висновку, що це може вказувати на спосіб розвитку тридільного житла, зокрема на Поліссі, коли клітка хати і комора зводились окремо, а потім з'єднувались сінями [25, с. 248-251].

Також дослідник простежує етапи розвитку житла, пов'язані зі способом виведення диму з хати. Первісним етапом були курні житла, де дим виходив з печі на хату. Наступний етап - напівкурні житла, коли дим виводиться через отвір-каглу в сіни, а ще пізнішим, коли облаштовували димар. Як засвідчує вчений, навіть у кінці ХІХ - на початку ХХ ст. українське народне житло зберегло всі три типи [25, с. 255].

М.Приходько виводить умовну лінію через Луцьк, Новоград-Волинськ, Житомир, Київ, Козелець, Ічню, Конотоп та Ямпіль, яка розмежовує ряд етнографічних явищ, зокрема, обмазки й побілки стін у хатах, особливості конструкції стелі та інше [24, с. 50-51].

У 70-х рр. ХХ ст. розпочато дослідження поліського народного будівництва науковцями Національного музею народної архітектури та побуту України (далі НМНАПУ) Сергієм Верговський та Раїсою Свиридою. Були проведені численні експедиції по пошуку і відбору пам'яток для створення експозиції «Полісся». С.Верговський у розгляді великого діапазону будівельних традицій важливе значення надає давнім конструкціям дахів як генетично найдавнішої частини будівлі. Конструкція рубленого шатрового даху, яка дійшла до нас у поліських клунях, за словами автора, поширена від Скандинавії до Індії, і час її появи датується не пізніше доби індоєвропейської спільності [5; с.74]. Рублений двосхилий дах «накотом» дослідник фіксує у житлі. За його словами, така конструкція відома всім слов'янам і масово побутувала в епоху Київської Русі. На початку ХХ ст. почали відмовлятися від «накоту» і замінити його давнішими традиціями кроков. Найперше цей процес торкнувся житла. Дослідник ілюструє це явище прикладами, коли у тридільній будівлі хату і сіни криють дахом на кроквах, а комору «накотом» [5, с.75]. Особливе місце в народній архітектурі він надає сошним конструкціям. На Поліссі широко побутували хати із двосхилими дахами на сохах, закопаних на причілку будівлі. Цей край породив особливу форму сошного даху на підсішках («дідках»), що було зумовлено, на думку дослідника, природними чинниками, оскільки сохи, закопані у піщаний ґрунт, при частій зміні рівня вологості швидко підгнивають. Тому сохи почали врубувати у зруб стін, а не закопувати у землю. Будівлі з такою конструкцією даху С.Верговський фіксує на Середньо-Прип'ятському та Лівобережному Поліссі [5; с.76].

У дослідженнях С.Верговського пам'яток давнього поліського житла подається детальний опис будівлі і генетична оцінка основних складових традиційного житла [6, с. 156-161], розглядається реліктовий тип замкнених дворів «окружників» із житлом і господарськими приміщеннями в одній замкненій будівлі [7, с. 205-211], визначаються різні аспекти генези вікон від сакральних до функціональних і мистецько-сакральних [3, с. 55-68].

Р.Свирида у своїх дослідженнях фіксує архаїчні типи поліського житла та його обладнання, що облаштовується одночасно із зведенням будівлі і є його невід'ємною частиною [31, с.99-105; 32, с.56-63]. У публікаціях розглядаються різновиди традиційних пічних конструкцій і світильних коминів на Волинському й Рівненському Поліссі, визначаються етапи сакралізації традиційного хатнього покутя [33, с. 141-148].

Зоя Гудченко, досліджуючи українське народне будівництво, зібрала значний матеріал під час етнографічних експедицій до переселенців із Чорнобильської зони відчуження, що засвідчило перевагу на Київському Поліссі зрубу [13, с. 299-307]. Вона звертає увагу на основну проблему у дослідженні народного будівництва – це брак польового матеріалу через відхід від народних традицій та застосування нових типових проектів і промислових матеріалів. А наприкінці ХХ ст. останнім ударом для народної архітектури Полісся стала Чорнобильська катастрофа [12, с. 99-101].

У контексті дослідження народної архітектури українців, Тамара Косьміна відзначає перевагу зрубної техніки на Поліссі та частково на північно-східних територіях лісостепу [22,

с. 119-125].

Оксана Косміна досліджувала українське житло в порівнянні з білоруським. У цьому контексті широко представлена народна архітектура Полісся. Виділяючи спільні елементи та регіональні особливості у зведенні житла на українському і білоруському Поліссі, вона приходить до висновку, що вони мають спільну генетичну загальнослов'янську основу [19, с.4].

З 80-их рр. ХХ ст. розпочали новий етап дослідження народної архітектури Полісся львівські етнологи. Серед них Роман Гошко, який досліджував житлові та господарські споруди, особливості сільських поселень, садиб та їх складових у другій половині ХІХ – ХХ ст. Він засвідчує перевагу трикамерних хат, хоч збереглись також і однокамерні. Дослідник відзначає, що Поліський край береже архаїчні риси давнього традиційного будівництва [11, с. 3, 14-16].

Дослідженням традиційного житлово-господарського комплексу поліщуків займається Роман Радович. Матеріал, зібраний у численних наукових експедиціях, починаючи з 1985 р. [29, с.65], дозволяє висвітлити питання техніки та технологій будівництва житла [27, с.82]. На матеріалах досліджень Київського Полісся, Овруччини та північної частини Народицького р-ну дослідник характеризує різні технологічні аспекти зведення зрубу: вид дерева, форма будівельного матеріалу, укладання зрубу, врубки та тиблі [28, с. 99-116].

Як релікт архаїчного поліського житла розглядає дослідник накотний дах. Будівлі з такими дахами за княжої доби були характерні для всіх східних слов'ян і збереглись у Рокитнівському районі Рівненської області, поліських районах Київщини, Чернігівщини та Сумщини, а також у Булорусії та північних і північно-західних областях Росії [26, с.87]. Р.Радович наводить низку конструктивних варіантів даху «накотом», який в минулому зводили над житлом, де він виконував і роль стелі, над сіньми, коморою [26, с. 87-98].

За матеріалами Західного Полісся Р.Радович характеризує особливості та динаміку розвитку будівельних традицій житла – будівельний матеріал, техніку і технологію, планування, обладнання [29, с. 66-104].

Роман Сілецький займається переважно дослідженням обрядово-звичаєвих аспектів народного будівництва Полісся, а також системи опалювання житла, де простежуються як новації, так і давні архаїчні елементи [34, с. 125-140].

Ярослав Тарас в дослідженнях поліського народного будівництва вивчає питання обрядової звичаєвості і стверджує, що саме обрядово-звичаєві дії допомогли зберегти традиційні знання хатнього будівництва [36, с. 272], його конструктивну раціональну систему [36, с. 281].

Дослідження будівельних традицій житла Правобережного Полісся проводить також і автор на прикладі пам'яток з експозиції «Полісся» НМНАПУ [4, с.41-45], залучаючи літературні джерела, розглядає питання генези сіней традиційної поліської хати [2, с.23-28].

У дослідженнях традиційного будівництва Полісся висвітлено широке коло питань: генеза та еволюція житла, класифікація матеріалів, конструкцій та типів будівель. Проте, викладений матеріал показує, що, через величезну складність традиційного будівельного комплексу та специфіку регіону, дослідження є локальними та фрагментарними, а тому висновки на вузькій базі фактів не можуть бути точними. Тож і нині залишається актуальним комплексне дослідження накопичених фактів, музеєфікованих пам'яток, що дозволить фундаментально дослідити будівельну культуру Поліського краю.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Бондарчик В. Полесье в историографических исследованиях и источниках / В.Бондарчик, Е.Матейко // Полесье. Материальная культура. – К., 1988. – С. 8-27.
2. Верговская М. Генезис сеней хаты (на материале Украинского и Белорусского Полесья) / М.Верговская //Питанні мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі. – Вып. 8. – Мінск, 2010. – С. 23 – 28.
3. Верговский С. Эволюция окна в традиционных постройках Полесья / С.Верговский //Узаемазв'язь артэфактоў і прыродных аб'ектаў у музеях пад адкрытым небам. Матэрыялы Мыжнароднай наукова-практычнай канферэнцыі 20-21 верасня

- 2011 г. – Мінск, 2012. – С. 55-68.
4. Верговська М. До вивчення давнього житла Правобережного Полісся / М.Верговська //Матеріали до української етнології. – Вип. 6(9). – Київ, 2007. – С. 41-45.
 5. Верговський С. Давнє народне будівництво українського та білоруського Полісся / С.Верговський // Народна творчість та етнографія. – Київ, 1979. – № 2. – С. 74-80.
 6. Верговський С. Дослідження давнього житла Полісся / С.Верговський //Архітектурна спадщина Волині. Збірник наукових праць. – Вип. 3. – Рівне, 2012. – С. 156-161.
 7. Верговський С. «Окружники» Волинського Полісся / С.Верговський, М.Верговська //Минуле і сучасне Волині й Полісся: роде наш красний. Матеріали науково-етнографічної конференції. - Випуск 24. – Луцьк, 2007. – С. 205 -211.
 8. Волков Ф. Этнографические особенности украинского народа / Ф.Волков // Украинский народ в его прошлом и настоящем. – Т.II. – Петроградъ, 1916. – С. 455-647.
 9. Гілевич І. Експедиційне дослідження Полісся в повоєнний період (1944-поч.1960-х рр.) / І. Гілевич // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Збірник наукових праць. – Л., 2008. – С.216-228.
 10. Гілевич І. Мустафа Козакевич – дослідник традиційної архітектури українців Полісся та Волині / І. Гілевич // Народознавчі зошити. – Л., 2008. – №3-4. – С.215-227.
 11. Гошко Р.Ю. Развитие традиционной застройки сельских поселений Украинского Полесья (вторая половина XIX – XX вв.) / Р.Ю. Гошко. – Автореферат. – Минск, 1988. – 23 с.
 12. Гудченко З. До питання вивчення народної архітектури в 20-30-ті роки ХХ століття. Постать мистецтвознавця Стефана Таранушенка (1889 - 1976) / З.Гудченко // Проблеми охорони та дослідження української етнографічної спадщини. – К., 2005. – С. 99-101.
 13. Гудченко З. Забудова сіл Чорнобильщини (за спогадами місцевого населення) // Полісся України. Матеріали історико-етнографічного дослідження / З.Гудченко. – Випуск 1. Київське Полісся 1994. – Львів, 1997. – С. 299-307.
 14. Данилюк А. Г. Традиційна архітектура регіонів України : Полісся / А.Данилюк. – Львів, 2001. – 147 с.
 15. Данилюк А. До історії дослідження традиційного народного будівництва Полісся / А.Данилюк // Наукові записки. Музей народної архітектури та побуту у Львові. – Л., 1998. – Вип. 1. – С.43.
 16. Данилюк А. Наша хата. Етнографічний нарис про традиційне поліське житло / А.Данилюк. – Луцьк, 1993. – 61 с.
 17. Дмитренко А. Етнографічні дослідження Волині і Західного Полісся в другій половині ХІХ – першій третині ХХ століття: становлення наукової методики / А.Дмитренко // Етнічна історія народів Європи. – К., 2005. – Вип.20. – С.15-21.
 18. Козакевич М. Селянська садиба на Українському Поліссі (в другій половині ХІХ і першій половині ХХ ст.) / М.Козакевич // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – К., 1959. – Вип. V. – С. 9-25.
 19. Космина О.Ю. Общее и региональное в традиционном жилище Украины и Белоруссии (конец XIX века – 70-е годы XX века) / О.Ю. Космина. – Автореферат. – Минск, 1988. – 17с.
 20. Лебедєв Г. Дослідник народної архітектури Петро Юрченко / Г.Лебедєв // Народна творчість та етнографія. – 1996. – № 4. – С. 69-75.
 21. Ломова М. Разведывательная этнографическая поездка в Украинское Полесье / М.Ломова, М.Козакевич, П.Жолтовский // Советская этнография. – М., 1953. – № 4. – С. 127-132.
 22. Миронов В. Украинцы / В.Миронов, В.Наулко, Т.Космина // Этнография восточных славян. – М., 1987. – С. 119-125.
 23. Могильченко М. Будівля на Чернігівщині / М. Могильченко // Матеріали до українсько-руської етнології. – Том 1. – Львів, 1899. – С. 84-88.
 24. Приходько М. Особливості сільського житла на Поліссі / М.Приходько // Народна творчість та етнографія . – К., 1970. – № 6. – С. 50-54.
 25. Приходько Н.П. Некоторые вопросы истории жилища на Украине / Н.П. Приходько // Древнее жилище народов Восточной Европы. – М., 1975. – С. 245-275.

26. Радович Р. Релікти архаїчного поліського житла / Р.Радович // Полісся України. Матеріали історико-етнографічного дослідження. – Випуск 2. Овруччина. 1995. – Львів, 1999. – С.87-98.
27. Радович Р. Техніка та технологія традиційного житлово-господарського будівництва на Поліссі другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст. / Р.Радович // Полісся України. Матеріали історико-етнографічного дослідження. – Випуск 1. Київське Полісся 1994. – Львів, 1997. – С. 62-82.
28. Радович Р. Технологія зведення зрубу житла (ХІХ – початок ХХ ст.) / Р.Радович // Полісся України. Матеріали історико-етнографічного дослідження. – Випуск 2. Овруччина. 1995. – Львів, 1999. – С. 99-116.
29. Радович Р. Традиційне житлобудівництво Західного Полісся (особливості та динаміка розвитку) / Р.Радович // Вісник Львівського університету. – Вип. 47. – Л., 2012. – С. 63-105.
30. Рутинський М. Наукова етногеографічна спадщина, внесок та підходи до збереження національного етнокультурного різноманіття Архипа Данилюка / М.Рутинський // Історія української географії. – Тернопіль, 2008. – С. 127-134.
31. Свирида Р. Обладнання традиційного житла на Коростенщині / Р.Свирида // Відлуння віків. – К., 2004. – № 1. – С. 99-105.
32. Свирида Р. Обладнання традиційного житла правобережного Полісся / Р.Свирида // Народна творчість та етнографія. – К., 1979. – № 3. – С. 56 – 63.
33. Свирида Р. Пам'ятки поліської давнини «Великої Волині» / Р.Свирида // Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. – Вип. 3. – Рівне, 2005. – С. 141-148.
34. Сілецький Р. Система опалення народного житла поліщуків (Типи опалювальних пристроїв, їх конструктивні особливості, звичаї та повір'я) / Р. Сілецький // Полісся України. Матеріали історико-етнографічного дослідження. – Випуск 2. Овруччина. 1995. – Львів, 1999. – С. 125-140.
35. Таранушенко С. Давнє поліське житло / С Таранушенко // Народна творчість та етнографія. – К., 1969. – № 1. – С. 8-23.
36. Тарас Я. Технологія спорудження та будівельні традиції у побудові поліської хати від «закладщини» до «входщини» / Я.Тарас // Народознавчі зошити. - № 2. – Львів, 2001. – С. 272-281.
37. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край. – Т. 7. – Вып. 2. – Петербург, 1877. – 618с.
38. Фундуклей И. Статистическое описание Киевской губернии / И.Фундуклей – СПб., 1852 – 594 с.
39. Юрченко П.Г. Дерев'яна архітектура України / П.Г. Юрченко – Київ, 1970. – 192с.

Верговская М. Полесское жилище в исследованиях украинских ученых ХІХ-начала ХХІ столетий.

В статье подан обзор исследований традиционного полесского жилища украинскими учеными, начиная с ХІХ столетья до современности. В хронологическом порядке рассматриваются их труды с освещением основных вопросов и проблем исследований.

Ключевые слова: традиционная архитектура, жилище, строительные конструкции, сруб, генезис, Полесье, исследователи, историография.

Vergovska M. Housing of Polissia in research of Ukrainian scientists ХІХ - the beginning of the ХХІ century.

This article provides an overview of research polis'ky traditional housing Ukrainian scientists from the nineteenth century to the present. In chronological order considered their work to highlight the main issues and problems of research.

Key words: traditional architecture, housing, building construction, frame, genesis, Polissia, researchers, historians.

Одержано 17.05.2013